

Tiyatromuzda bir ucube

Edebi heyet

Bu kadar çağdışı bir 'Edebi Heyet' uygulaması neden kaldırılmamıştır? Bunun çeşitli nedenleri var. Ama en önemlisi, Edebi Heyet'in gerek Devlet Tiyatrosu gerekse Kültür Bakanlığı için, bir kalkan işlevi görmesidir.

METİN AND

Tanzimat'la Türkiye'ye giren Avrupa tiyatrosunda, İtalya'nın da büyük katkısı olmakla birlikte hemen her şeyiyle Fransız tiyatrosu örnek alınmıyordu. İşte yalnız La Comédie Française'de bulunan 'Edebi Heyet' de o zaman alınmış, günümüze kadar uygulamada kalmıştır.

Bu kurul üzerine zaman zaman büyük gürültüler koparılmıştı. Son aylarda da bu durum, bir yandan Eleştirmenler Derne-

ği, Mehmet Baydur gibi yazarlar, öte yandan Oyun Yazarları Derneği arasında, sert tartışmalara yol açtı.

Konunun güncelliğini de düşünerek Edebi Heyet'in neden bir ucube olduğu üzerinde duracağım.

Önce başka tiyatrolarda olmayan bu kurul La Comédie Française'e nasıl girmiştir? Napolyon, La Comédie Française ile yakından ilgiliydi. Önce La Comédie Française için güzel bir bina yaptırmıştı. 1806'da bir ka-

rname ile Paris Konservatuvarı'na bir bina kazandırmıştı. Asıl önemlisi, 15 Ekim 1812'de Rusya seferinde La Comédie Française'in anayasasını kaleme almıştı. Moskova Kararnamesi diye bilinen bu anayasa, bazı değişikliklerle günümüze kadar yürürlükte kalmıştır. İşte Napolyon'un bu anayasasında bizim 'Edebi Heyet' diye adlandırdığımız Comité de Lecture (Okuma Kuruluşu) adlı bir kurul da yer almıştır.

Bu kurulun ucubeliği birkaç yönlüdür; ama en önemlisi bizim tiyatromuza alındığında yapılan değişikliktir.

Bu akıl almaz değişikliği anlamak için La Comédie Française'de Edebi Heyet'in oluşumunu görelim: Comité de Lecture, 11 üyeden oluşur. Bunlardan biri tiyatronun yönetmenidir, yönetim kurulundan üç sanatçı, yönetim kurulu dışından üç sanatçı, 4 üyesi de tiyatro dışından edebiyat alanında sivrilmiş edebiyatçı bulunur -ki bunlardan birinin Fransız Akademisi üyesi olması zorunludur. Fakat en önemli kural, üyelere hiçbirinin oyun yazarı olamayacağıdır.

Dikkat edilsin, oyunları La Comédie Française'de oynanamaz denmiyor; oyun yazarı olamaz deniyor. Buna neden gerek görülmüştür? Kısaca, bir oyun yazarı üye olursa, kendine özgü

1909'da kurulan Sahne-i Osmaniye'nin Edebi Heyeti ve bazı sanatçılar Oturanlar; soldan sağa, Mehmet Rauf, Ahmet Hikmet, Halid Ziya (Uşaklıgil), Recai Zade Mahmud Ekrem, Ali Kemal, Hüseyin Rahmi (Gürpınar), Cemal Bey.

düşünceleri, estetik anlayışı, ön yargıları ile öteki yazarlara nesnel davranamaz.

Bize gelince, üyeler oyun yazarı olabilecekleri gibi kendi oyunlarını da oynatabiliyorlar; öyle ki, kimi yazarın aynı mevsimde birden çok oyunu oynatabiliyor. Bu tıpkı bir yargıcın aynı zamanda davalı olmasına benzer! Fakat daha önemlisi, bir edebi heyete neden gerek olduğudur.

Niye tiyatrocular neyi oynayacaklarını, neyi oynamaları gerektiğini bilmeden bunu dışardan gelen kişilere bırakırlar?

Muhsin Ertuğrul da uzun süren tiyatro yıllarında hep edebi heyetin kaldırılması için uğraşmıştı. Darülbeydi'de 1929'da Edebi Heyet'in yeniden canlandırılması karşısında Resimli Ay dergisinde şunları yazıyordu: "Yeniye giden, yeniyi yaratan tiyatroyu, bir tek el, rejisör eli idare etmelidir. Yeniye giderken yeniyi anlamayan bir heyetin rehberliği, eskinin zaferi yani Darülbeydi'de Kayseri pastırması kokan, kirli çamaşırların zaferi demektir."

Konu Tanzimat'tan günümüze kadar, yılan hikayesi gibi, çözüme ulaşamamıştır. Bu hikaye,

Darülbeydi-i Osmaniye Edebi Heyeti (1914) Soldan sağa, Emin Bülent, Mehmet Rauf, Abdullah Cevdet, arkasında ayakta duran Asım Bey, Mufid Ratip, Ahmet Haşim, Tahsin Nahit, Andre Antoine, Abdülhak Hâmit (Tarhan), Rıza Tevfik (Bölükbaşı), Yahya Kemal (Beyatlı), Yakup Kadri (Karaosmanoğlu). Abdülhak Hamit'in arkasında duran, tercüman Bedii Bey.

başlı başına bir kitap olabilir.

Tanzimat'taki iki tiyatro gibi bile olamıyoruz: Osmanlı Tiyatrosu ile Ahmet Vefik Paşa'nın Bursa'da kurduğu tiyatrodaki, 'Edebi Heyet' yerine 'Tiyatro Komitesi' deniliyordu.

Osmanlı Tiyatrosu'nda, tiyatro komitesinde dönemin en önemli yazar ve gazetecileri vardı: Ahmet Mithat Efendi, Namık

yazar Mustafa Efendi işbirliğiyle gerçekleşmiştir. Bursa Tiyatrosu'ndaki Tiyatro Komitesi'nin başında ise tiyatroyu çok iyi bilen Ahmet Vefik Paşa ile Tanzimat'ın en önemli yazarı, altı başarılı komedyanın yaratıcısı Feriaticade Mehmet Şakir vardı. Bugün bu komedyalara okumak bile, onun tiyatroyu ne kadar iyi bildiğini göstermeye yeter.

Neden tiyatrocular neyi oynayacaklarını bilmeden bunu dışardan gelenlere bırakırlar?

Kemal, Ali Bey gibi. Bunlar yalnız eser seçimiyle değil, sahneyle de yakından ilgilidiler. Özellikle Ermeni sanatçıların telaffuzlarına yardım ediyorlar, yazar-tiyatrocunun işbirliğine dayanan çağdaş bir yaklaşımla, bir bakıma yaratıcı tiyatroculuk yapıyorlardı... Osmanlı Tiyatrosu'nda ilk yerli oyun olan 'Leyla ile Mecnun' tiyatrocusu olarak Güllü Agop ile

Bu kadar çağdaş bir 'Edebi Heyet' uygulaması neden kaldırılmamıştır? Bunun çeşitli nedenleri var. Ama en önemlisi, Edebi Heyet'in gerek Devlet Tiyatrosu gerekse Kültür Bakanlığı için, bir kalkan işlevi görmesidir. Bir oyun sakıncalı bulununca bunu Edebi Heyet'in üzerine atarak sorumluluktan sıyrılmak işlerine gelmektedir. ■

